

INSTRUKCIJAS

Aktivitātes mērķis.

Šī eksperimenta mērķis ir noskaidrot, kādas ir Latvijas sabiedrībā mītošās slēptās asociācijas un arī aizspriedumi pret dažādām sociāli ekonomiskajām grupām.

Vēlamais norises vietas izkārtojums.

Šī ir vislaikietilpīgākā aktivitāte visu Empātijas spēļu vidū, un tā prasa zināmu sagatavošanos. Pirmkārt, šī “pastaiga” jāveic divos piegājienos (katrā piegājienā to īstenojot ar vienu no divām dalībnieku grupām). Aktivitāti var īstenot kā klātienē (vienā plašā telpā, kur visiem vienas grupas dalībniekiem – vienalga cik daudz – ir iespējams sasēsties), tā arī tiešsaistē (izmantojot Zoom, Google Meet vai citu konferences platformu).

Instrukcijas.

- Lai sāktu, nepieciešams sadalīt n cilvēku lielu grupu divās demogrāfiski līdzīgās grupās pa $n/2$ dalībniekiem katrā.
- Katrai grupai tiks aprakstīti trīs hipotētiski noziegumi, kuru saturu abām grupām tiks atstāstīti identiski. Taču, kas atšķirsies, būs pašu noziegumu veicēju profili. Šī ir eksperimenta dalībnieku iespēja iejusties tiesnešu lomā, savukārt vadītājiem tā ir iespēja, pārbaudīt, vai personas ārējais izskats un citas iezīmes var iespaidot dalībnieku sajūtas pret viņiem (hipotētiskajiem noziedzniekiem).
- Aktivitāte sākas, vadītājam uzrunājot pirmos eksperimenta dalībniekus (“A grupu”) un izklāstot noteikumus:
 - *“Sveiciens visiem! Mēs šodien vēlamies veikt nelielu fokusgrupas izpēti par krimināltiesību jautājumiem. Gatavojoties pētījumam, mēs uzrunājam bijušos noziedzniekus, veicām intervijas un uzklaušījām viņu stāstus. Lai arī šie visi cilvēki ir jau uz brīvām kājām, jūsu uzdevums šodien ir iejusties tiesnešu lomā un izdomāt, kāds soda ilgums piemērojams katrai personai par konkrēto nodarījumu.”*
- Viens pēc otra tiek noprezentēti trīs “likumpārkāpēji” – viņu portretfoto un noziegumu apraksti (abas grupas dzird informāciju par vienu un to pašu noziegumu, bet katra grupa redz pilnīgi atšķirīgus attēlus – vienai no grupām tiek prezentēti attēli, kas atbilst klasiskajām mūsdienu skaistuma normām, kamēr otrai grupai prezentējami sabiedrības izpratnē mazāk pievilcīgi personu portreti):

	Modelis nr.1	Modelis nr.2	Modelis nr.3
			
Paveiktais noziegums	Šeit jūs redzat Gati. Gatis tirgo nelegālās narkotikas un citas apreibinošās vielas. Viņš tika arestēts pēc izmeklēšanas viņa dzīvesvietā, kur policija kopā ar 26'000 EUR skaidrā naudā atrada amfetamīna laboratoriju un 10 kilogramus metamfetamīna. Bez tā tika atrasti un konfiscēti arī četri ieroči un viena automātiskā šautene.	Šeit jūs redzat Aleksandru. Viņš tika atzīts par vainīgu vairāk nekā 30 mājokļu aplaupīšanā Rīgā. Viņa taktika bija pavisam vienkārša. Paļaujoties uz cilvēku vieglprātību, viņš vēlās vakara stundās staigāja pa kāpņu telpām un vienkārši pārbaudīja, kuru dzīvokļu durvis ir vaļā un paņēma pirmās mantas, kas stāv tuvāk durvīm. Lielāko daļu savu guvumu viņš tālāk pārdeva vai iekļāja.	Tātad šī ir Jeļena. Tātad, šī ir Jeļena. Pēc tam, kad viņa savu aptuveni gadu veco bērnu atstāja automašīnā, kad ārā bija ap 25 grādu temperatūra, un pati devās uz spēļu zāli, bērns diemžēl gāja bojā. Elīna/Jeļena tika notiesāta par slepkavību.

- (augstāk esošo modeļu attēli HD kvalitātē atrodami [šeit](#); tos var mainīt, pielāgojot auditorijai – ieteicams paeksperimentēt, mainot modeļus, piemēram, izvēloties portretus, kuros ir personas ar citu etnicitāti, vecumu, dzimuma identitātes izpausmēm, vaibstiem u.tml.; tāpat var variēt vārdus – piem., grupai A prezentējot *Elīnu*, kamēr grupai B – *Jeļenu*)
- Pēc katra profila noprezentēšanas katrai grupai jāatvēl 5-10 minūtes diskusijai par to, cik gadu liels cietumsods konkrētajam likumpārkāpējam piespriežams (var uzstādīt skalu no 1 gada līdz 10 gadiem).
- Pēc diskusijas dalībniekiem aizpildāma anonīma anketa (drukātā vai tiešsaistes formātā), kurā norādīts viens jautājums – “*Cik gadu ilgs cietumsods piespriežams likumpārkāpējam [...]?*”, daudzpunktes vietā norādot hipotētisko noziedznieka vārdu.
- Katras grupas ietvaros process tiek atkārtots arī ar atlikušajiem noziedzniekiem.
- Noslēgumā vadītājs aprēķina katras grupas vidējos rādītājus attiecībā uz katram hipotētiskajam noziedzniekam piespriesto cietumsoda ilgumu. Ņemot vērā netiešo asociāciju teoriju, grupa, kurai prezentēti pēc sabiedrības normām *pievilcīgākie* modeļi, būtu jābūt “labestīgākiem”, kamēr otrai grupai – “skarbākiem”.

Pēc aktivitātes...

Būtībā galvenā aktivitātes sastāvdaļa ir t.s. “refleksijas aplis”, kura laikā visiem aktivitātes dalībniekiem vēlams brīvā formātā izdiskutēt eksperimenta gaitā iegūtās atziņas (ja eksperiments norit klātienē, šajā brīdī abas grupas aicinātas pirmo reizi satikties un sanākt kopā – kā nekā, grupa

A un grupa B nezināja par otras grupas eksistenci un eksperimenta patieso mērķi). Šie ir daži no potenciālajiem jautājumiem:

- (pirms refleksijas apļa visi dalībnieki ir jāiepazīstina ar eksperimenta galveno mērķi, pēc kā var atklāt katras grupas vidējos balsojumus par katru “noziedznieku”)
- Kas, Jūsaprāt, ir netiešie aizspriedumi? Kā tie atšķiras no parastiem aizspriedumiem?
 - (atšķirība ir tajā, ka netiešie aizspriedumi ir kaut kas, kas sakņojas mūsu zemapziņā un ne visos gadījumos tiek uzskatīti par kaut ko sliktu – piemēram, caurmērā sabiedrībā sarokošanās vīriešu starpā tiek uzskatīta par *normālu* lietu, kamēr sarokoties ar sievieti nav gluži tas pats)
- Ņemot vērā, ka netiešie aizspriedumi ir kaut kas, ko mēs paši neapzināmies pilnībā, kas ir tās lietas, kas var tikt vērsta pret kādu kopienai vai indivīdu, ko cilvēki neapzinās, ka tās var būt aizskarošas? Proti, kādi komentāri vai piezīmes, kuras apkārtējie saka, pat ne obligāti aiz ļauna prāta?
- Kā komunicēt ar cilvēkiem, kas izsaka standarta aizspriedumus?
- Kā netiešie aizspriedumi pret mazāk aizsargātajām sabiedrības grupām ietekmē visas valsts attīstību un sociālekonomisko stāvokli?
- Vai vispār ir vērts cīnīties ar netiešajiem aizspriedumiem? Varbūt ir situācijas, kur fakts, ka kāda sabiedrības grupa tiek uzskatīta par vājāku un sliktāku, var palīdzēt valsts attīstībai kopumā?
- Vai Jūs redzat tādu Latvijas nākotni, kura ir pilnībā brīva no aizspriedumiem?

Vēlies atstāt ieteikumus un atsauksmes?

Dodies uz “Empātijas spēļu” aptaujas anketu [šeit](#)!